

Beschrijving en gebruik van het HERMES-model

Document opgesteld in het kader van de voorbereidende werkzaamheden
van de doorrekening van de verkiezingsprogramma's van 2019

December 2018

Doorrekening van de verkiezingsprogramma's 2019

De wet van 22 mei 2014 vertrouwt de doorrekening van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers toe aan het Federaal Planbureau. In het kader van de voorbereidende werkzaamheden voor de doorrekening van de verkiezingsprogramma's voor de verkiezingen van mei 2019, publiceert het Federaal Planbureau een reeks technische documenten voor de politieke partijen, de media en de burgers.

Het project wordt gecoördineerd door Jan Verschooten (jav@plan.be), Bart Hertveldt (bh@plan.be) en Igor Lebrun (il@plan.be).

Bijdragen

Deze publicatie werd opgesteld door Delphine Bassilière (db@plan.be), Ludovic Dobbelaere (ldo@plan.be), Igor Lebrun en Filip Vanhorebeek (fvh@plan.be).

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2018/7433/29

Abstract

Het econometrische model HERMES van het Federaal Planbureau zal worden gebruikt om de macro-economische impact en de invloed op het begrotingsresultaat en de overheidsschuld te berekenen van de maatregelen in de prioriteitenlijst van elke politieke partij in het kader van de 'doorrekening van de verkiezingsprogramma's 2019'. Dit document geeft een samenvatting van de kenmerken van het model, presenteert de structuur ervan en de belangrijkste transmissiemechanismen en beperkingen. Vervolgens wordt de werking van het model geïllustreerd aan de hand van enkele economische beleidsvarianten. In een tweede deel wordt de procedure voor het opstellen van het referentiescenario beschreven en worden de belangrijkste resultaten van de economische vooruitzichten van juni 2018 voorgesteld. Die evoluties vormen de prefiguratie van het referentiescenario op basis waarvan de macro-economische impact van de prioritaire maatregelen van de politieke partijen zal worden geëvalueerd.

Inhoudstafel

1. Inleiding	1
2. Presentatie van het HERMES-model	2
2.1. Structuur van het model	2
2.2. De belangrijkste transmissiemechanismen	4
2.3. Illustraties van de werking van het model aan de hand van varianten	6
2.4. De beperkingen van het model	10
3. Uitwerking van het referentiescenario	11
3.1. Inleiding	11
3.2. Methodes en instrumenten	11
3.3. Het simulatieproces van het HERMES-model	14
3.4. De economische vooruitzichten van juni 2018	14
Bibliografie.....	16

Lijst van tabellen

Tabel 1	Structuur van het model	2
Tabel 2	Belangrijkste macro-economische resultaten over vijf jaar	7
Tabel 3	Voornaamste resultaten van de Economische vooruitzichten van juni 2018	15

Lijst van figuren

Figuur 1	Schematische voorstelling van de verbanden tussen de verschillende blokken en variabelen van het model	5
----------	--	---

1. Inleiding

Dit document presenteert de belangrijkste kenmerken van het HERMES-model¹ dat zal worden gebruikt om de macro-economische impact en de invloed op het begrotingsresultaat en de overheidsschuld te berekenen in het kader van de doorrekening van de verkiezingsprogramma's. Het beschrijft ook de manier waarop het model zal worden gebruikt.

Het HERMES-model werd opgesteld door het Federaal Planbureau (FPB) om middellangetermijnprojecties voor de Belgische economie te maken en de impact van economische beleidsmaatregelen en externe schokken op middellange termijn te berekenen. De eerste versie van het model werd eind jaren 80 gefinaliseerd. Het oorspronkelijke project had tot doel een instrument te ontwikkelen om de economieën van de lidstaten van de toenmalige Europese Gemeenschap te analyseren. Daartoe werd een standaardversie van het HERMES-model ontwikkeld dat werd gebruikt in zes lidstaten. Sindsdien is het Belgische model regelmatig geactualiseerd en werden er belangrijke verbeteringen aangebracht om beter rekening te houden met de evolutie van de Belgische economie en het Belgische institutionele kader.

Het HERMES-model behoort tot de klasse van grote structurele modellen die gedragsvergelijkingen bevatten waarvan de parameters econometrisch worden geschat. De aanzienlijke omvang van het model wordt verklaard door de opsplitsing in bedrijfstakken, maar ook door de mate van detail in de meeste blokken van het model: een systeem voor de toewijzing van de particuliere consumptie waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen een groot aantal producten, een arbeidsmarkt met een onderscheid tussen verschillende categorieën werknemers en overheidsfinanciën die de complexiteit van het institutionele kader van België weerspiegelen. Het model beoogt dus een voldoende nauwkeurige voorstelling te geven van de Belgische economie en toch een hoofdzakelijk macro-economisch karakter te bewaren. De aard van het model impliceert dat de economische activiteit hoofdzakelijk wordt bepaald door de vraag en dat de productie zich daaraan aanpast, maar ook aanbod-elementen spelen een rol. De tijdshorizon waarbinnen het model gebruikt wordt (vijf tot zes jaar) verklaart waarom de vraag een belangrijkere rol speelt in het model dan het aanbod.

In deel 2 van dit document wordt een samenvatting gegeven van de kenmerken van het model en worden de belangrijkste transmissiemechanismen beschreven. Die zullen worden geïllustreerd aan de hand van een aantal varianten die de impact van economische beleidsmaatregelen becijferen. Vervolgens worden de beperkingen van het model toegelicht. In het derde deel wordt de procedure voor het opstellen van het referentiescenario beschreven en worden de belangrijkste resultaten van de economische vooruitzichten van juni 2018 voorgesteld. Die evoluties vormen de prefiguratie van het referentiescenario dat de periode van de volgende legislatuur bestrijkt en op basis waarvan de macro-economische impact van de prioritaire maatregelen van de politieke partijen zal worden geëvalueerd.

¹ Voor een gedetailleerde voorstelling van het HERMES-model, zie BASSILIÈRE *et al.* (2013).

2. Presentatie van het HERMES-model

2.1. Structuur van het model

Het HERMES-model behoort tot de klasse van grote econometrische modellen en bevat ongeveer 600 gedragsvergelijkingen op een totaal van bijna 8 000 vergelijkingen, identiteiten en *ad hoc*vergelijkingen inbegrepen. Het model bevat ook 1 200 exogene variabelen, of variabelen waarvan het toekomstige traject buiten het basismodel wordt bepaald.² Het model wordt opgebouwd rond een boekhoudkundig kader dat is afgeleid van het Europees Systeem van Rekeningen (ESR2010) en bestaat uit 15 bedrijfstakken en 23 consumptiecategorieën. Er zijn vijf grote institutionele sectoren van de nationale rekeningen vertegenwoordigd in het model met een doorgedreven desaggregatie van de overheid die het Belgische institutionele kader weerspiegelt. De loontrekkende werkgelegenheid in de privésector wordt per bedrijfstak opgesplitst in twee klassen naar loonniveau³ en twee klassen volgens leeftijd. De databank van het model wordt jaarlijks geactualiseerd na de publicatie van de gedetailleerde nationale rekeningen in oktober.

Tabel 1 toont de belangrijkste kenmerken van het model.

Tabel 1 **Structuur van het model**

- 8 000 vergelijkingen (waarvan 600 gedragsvergelijkingen die econometrisch geschatte parameters bevatten)	
- 1 200 exogene variabelen (wereldhandel, internationale prijzen, rentevoeten, demografie, arbeidsaanbod, budgettaire en sociaal beleid, enz.)	
Bedrijfstakken	Particuliere consumptie per categorie
Landbouw	Voedings- en genotmiddelen
Energie	- Voedingsmiddelen
Intermediaire goederen	- Alcoholvrije dranken
Uitrustingsgoederen	- Alcoholhoudende dranken
Verbruiksgoederen	- Tabak
Bouwnijverheid	Kleding en schoeisel
Vervoer en communicatie	Huur
- Vervoer te land	Verwarming
- Vervoer over het water en luchtvaart	Elektriciteit
- Vervoerondersteunende activiteiten en communicatie	Huishoudelijke diensten
Handel en horeca	Meubels, huishoudelijke apparaten
Krediet en verzekeringen	Aankoop van voertuigen
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (incl. dienstencheques)	Gebruikskosten voor voertuigen:
Overige marktdiensten (incl. dienstenchequewerkgelegenheid en PWA-jobs)	- Benzine
Overheidsdiensten en onderwijs	- Diesel
Overige niet-verhandelbare diensten	- Overige
	Aankoop van vervoersdiensten:
	- Reizigersvervoer per trein, tram, metro
	- Reizigersvervoer over de weg
	- Overige vervoersdiensten
	Communicatie
	Medische zorgverlening, gezondheidsuitgaven
	Recreatie, onderwijs en cultuur
	Restaurants, cafés en hotels
	Overige goederen en diensten
	Consumptie van de gezinnen in het buitenland

² In deel 3 van dit document wordt uitgelegd hoe dat traject wordt bepaald voor de belangrijkste exogene variabelen die worden gebruikt in het referentiescenario.

³ Het onderscheid tussen de hoog- en laagverloonden werd in 2005 ingevoerd in het model en wordt gemaakt op basis van de bovengrens van de brutolonen waarvoor een tewerkstellingslijn tijdens dat jaar recht gaf op het lageloonsupplement van de structurele werkgeversbijdrageverminderingen. In 2005 bedroeg de bovengrens van het brutoloon ongeveer 5 900 euro voor een voltijds equivalent (VTE) per kwartaal. In het model wordt dat bedrag geïndexeerd aan de gemiddelde brutoloevolutie per VTE en zo bedraagt het in 2019 ongeveer 7 900 euro.

Institutionele sectoren	Werknemerscategorieën van de privésector
Huishoudens	Per loonklasse
Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens	- Lage lonen
Vennootschappen	- Hoge lonen
Overheid	Per leeftijdsklasse:
- Federale overheid	- Jonger dan 50 jaar
- Gewesten en gemeenschappen, waaronder	- 50 jaar en meer
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
Waals Gewest	
Vlaams Gewest (inclusief Vlaamse Gemeenschap)	
Franse Gemeenschap	
Duitstalige Gemeenschap	
Vlaamse Gemeenschapscommissie	
Franse Gemeenschapscommissie	
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	
Interregionale eenheden	
- Lagere overheid	
- Sociale zekerheid	
Buitenland	

De vergelijkingen van het model kunnen worden opgesplitst in verschillende grote blokken:

- Het blok van de gezinsuitgaven: het betreft de belangrijkste component van de geaggregeerde vraag die de consumptie van de huishoudens en de investeringen in woongebouwen omvat. Het blok van de particuliere consumptie bestaat uit twee niveaus: eerst worden de totale consumptieve bestedingen bepaald en vervolgens wordt dat totaalbedrag verdeeld over de verschillende consumptie categorieën die voorgesteld worden in tabel 1.
- Het productieblok: dit blok bepaalt de vraag naar productiefactoren (arbeid, kapitaal, energie en overig intermediair verbruik) voor elke bedrijfstak. Op het niveau van de factor arbeid worden verschillende werknemerscategorieën onderscheiden. De energievraag wordt ook opgesplitst per type energieproduct. Wat de factor kapitaal betreft, worden de bruto-investeringen van elke bedrijfstak onderverdeeld in zeven producten. Tot slot worden binnen het intermediair verbruik de leveringen van de verschillende bedrijfstakken onderscheiden aan de hand van technische coëfficiënten die zijn afgeleid van de input-output tabellen.
- Het buitenlandse handelsblok: dit blok bepaalt het volume en de prijzen van de uitvoer en invoer van goederen en diensten.
- Het blok prijzen-lonen: hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen de productieprijzen die worden bepaald door de ondernemingen op basis van de productiekosten en een wintstmargestrategie, de deflatoren van de componenten van de finale vraag, het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen en de gezondheidsindex. De loonvorming is afhankelijk van de macro-economische evoluties, de fiscaliteit en de parafiscaliteit. Een specifieke module berekent de loonevolutie voor elke werknemerscategorie.
- Het inkomensblok: dit blok maakt het mogelijk om – hoofdzakelijk aan de hand van boekhoudkundige verbanden – de rekeningen van de verschillende institutionele sectoren (met uitzondering van de overheid) op te stellen en er de nettofinancieringscapaciteit of -behoefte van het land uit af te leiden.
- Het blok overheidsfinanciën: dit blok maakt het mogelijk de rekening van de gezamenlijke overheid op te stellen aan de hand van een bottom-up benadering. Het zijn immers de individuele rekeningen van de verschillende entiteiten die worden geprojecteerd en vervolgens geaggregeerd.

2.2. De belangrijkste transmissiemechanismen

De productie in elke bedrijfstak wordt bepaald door de vraag gericht aan die bedrijfstak. Om die productie te genereren, bepaalt elke bedrijfstak de optimale vraag naar productiefactoren (arbeid, kapitaal, energie en overig intermediair verbruik) op basis van de relatieve prijzen van die factoren. Het optimale niveau wordt evenwel niet meteen bereikt, aangezien de kapitaalvoorraad – maar ook de werkgelegenheid – een bepaalde mate van inertie vertonen. Die geleidelijke aanpassing van de werkgelegenheid ligt aan de basis van de productiviteitscyclus en die van de kapitaalvoorraad wijzigt de capaciteitsbezettingsgraad en beïnvloedt op die manier de prijzen. Een vraagwijziging zal bovendien leiden tot een verandering in de werkloosheid die ook invloed zal uitoefenen op de lonen en dus op de productiekosten en uiteindelijk op de prijzen.

Het beschikbaar gezinsinkomen speelt een cruciale rol in het model door de impact die het uitoefent op de particuliere consumptie en de investeringen in woongebouwen, wat leidt tot een multiplicatoreffect voor de totale economie. Als een stijging van het beschikbaar inkomen wordt veroorzaakt door een toename van de brutolonen, zal dat echter de groei van de investeringen afremmen doordat de loonstijging de winstmarges van de bedrijven aantast. De werkgelegenheidscreatie zal vertragen als gevolg van substitutie-effecten ten gunste van de andere productiefactoren en de uitvoer zal worden afgeremd door een verslechtering van de kostencompetitiviteit. Het multiplicatoreffect is dominant op korte termijn, maar de andere effecten winnen nadien aan belang zodat het teken van de globale impact van een stijging van de lonen op de economische activiteit op middellange termijn *a priori* onzeker is en zal afhangen van het relatieve belang van elk van de bovenvermelde fenomenen.

Het budgettaire en sociaal beleid heeft een rechtstreekse invloed op de activiteit wanneer het leidt tot een aanpassing van de overheidsconsumptie of de overheidsinvesteringen en een onrechtstreekse invloed wanneer het de secundaire inkomensverdeling (via belastingen, sociale bijdragen of uitkeringen) of de prijsevolutie beïnvloedt.

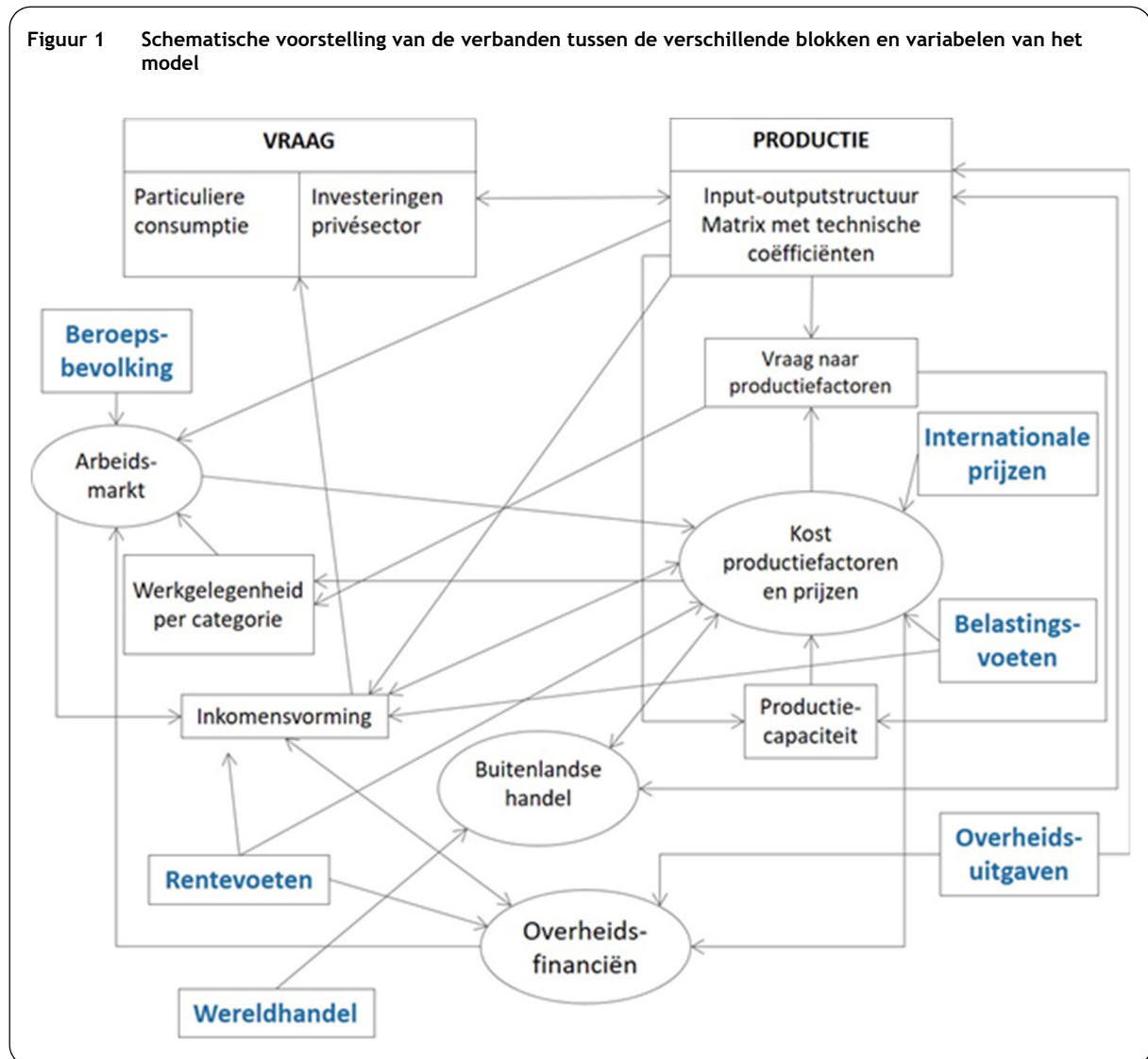
De uitvoerdynamiek wordt rechtstreeks beïnvloed door de evolutie van de wereldhandel (die exogeen is in het model) en de prijscompetitiviteit. Een schok op de uitvoer zal zich van de uitvoerende bedrijfstakken verspreiden naar de andere bedrijfstakken via de intermediaire leveringen en vervolgens naar de totale economie door de hierboven beschreven mechanismen.

Op het niveau van de financiële variabelen zijn de Belgische rentevoeten uitsluitend afhankelijk van de Europese rentevoeten, die exogene variabelen zijn in het model. De evolutie van de Belgische rentevoeten wordt met andere woorden verondersteld ongevoelig te zijn voor specifiek Belgische omstandigheden. Elke wijziging van de Europese en – onrechtstreeks – de Belgische rentevoeten zal evenwel de reële economie via verschillende kanalen beïnvloeden (inkomen uit vermogen van de verschillende institutionele sectoren, overheidsfinanciën en financieringsvoorwaarden). De wisselkoers van de euro, die afhangt van ontwikkelingen die de eurozone als geheel beïnvloeden, wordt ook verondersteld exogeen te zijn.

De kortetermijndynamiek en de relaties op middellange termijn worden in de meeste econometrische vergelijkingen gecombineerd door het gebruik van specificaties die foutcorrectiemechanismen integreren. Tot slot worden verwachtingen in de gedragsvergelijkingen niet expliciet gemodelleerd,

maar wordt uitgegaan van adaptieve verwachtingen. Het ontbreken van expliciete verwachtingen houdt verband met het feit dat rentevoeten en wisselkoersen exogeen zijn. 'Forward looking' verwachtingen lijken immers vooral relevant in de beschrijving van het gedrag van de financiële markten en veel minder wanneer het de goederen- en arbeidsmarkt betreft.

Onderstaande figuur toont op schematische wijze de verbanden en wisselwerking tussen de verschillende blokken en variabelen van het HERMES-model.

2.3. Illustraties van de werking van het model aan de hand van varianten

De kenmerken van het volledige HERMES-model kunnen worden bestudeerd aan de hand van zogenoemde 'technische' varianten. Die zijn erop gericht de impact van een wijziging in een van de exogene variabelen van het model te kwantificeren, terwijl de overige exogene variabelen worden verondersteld ongewijzigd te blijven. In de praktijk moet voor een variantanalyse eerst een referentiescenario worden opgesteld⁴. Vervolgens wordt een exogene variabele aangepast en wordt het model opnieuw gesimuleerd. De impact van de wijziging van die exogene variabele wordt bestudeerd door voor elke endogene variabele de waarde ervan in de variant te vergelijken met die van het referentiescenario. Aan de hand van een dergelijke methode kan de impact van een wijziging van een exogene variabele op het economische systeem (dat wordt voorgesteld door het model) worden geïsoleerd. Die techniek maakt het mogelijk de specifieke impact van een economische of sociale beleidsingreep te meten. Daarnaast kunnen de algemene kenmerken van een model worden geanalyseerd op basis van een aantal representatieve varianten.

Tabel 2 toont de impact na vijf jaar van een selectie van vijf varianten⁵ op de macro-economische indicatoren die zijn gekozen voor de doorrekening van de verkiezingsprogramma's. De impact wordt weergegeven als het verschil ten opzichte van het referentiescenario. De gekozen maatregelen verhogen de overheidsuitgaven of verminderen de overheidsontvangsten over een periode van vijf jaar. Om de resultaten gemakkelijker te kunnen vergelijken, bedraagt de schok zonder afgeleide effecten in alle varianten jaarlijks 0,5 % van het nominaal bbp van het referentiescenario. De maatregelen worden gefinancierd door een toename van de overheidsschuld. Er wordt geen alternatieve financiering via besparingen of lastenverhogingen voorzien; die technische hypothese maakt het mogelijk de budgettaire terugverdieneffecten voor de overheid te ramen. Door de gunstige impact van de maatregelen op de economische activiteit en de werkgelegenheid, zullen de budgettaire kosten immers minder hoog uitvallen nadat de geïnduceerde effecten zijn verrekend.

Gezien de grote lineariteit van de reacties in HERMES zullen de simulatieresultaten nagenoeg proportioneel wijzigen naarmate een maatregel groter of kleiner is dan 0,5 % van het bbp.⁶ De simulatieresultaten gelden ook in tegenovergestelde varianten (hogere heffingen of lagere overheidsbestedingen), maar dan uiteraard met een omgekeerd teken.

⁴ De werkwijze voor het opstellen van een dergelijk scenario wordt in detail beschreven in hoofdstuk 3.

⁵ Voor een meer diepgaande analyse van die en andere varianten wordt de geïnteresseerde lezer verwezen naar BASSILIERE *et al.* (2018).

⁶ De precisie van het model neemt weliswaar af indien schokken met een zelden geziene amplitude worden geïntroduceerd (zie ook afdeling 2.4)

Tabel 2 Belangrijkste macro-economische resultaten over vijf jaar
Vershil ten opzichte van het referentiescenario

	Verhoging van de overheidsconsumptie	Verhoging van de sociale uitkeringen	Verlaging van de btw	Verlaging van de werkgeversbijdragen	Verlaging van de personenbelasting
	<i>Gecumuleerd na vijf jaar</i>				
Bbp-groei	0,32	0,16	0,17	0,13	0,23
Inflatie (NICP)	0,12	0,04	-1,16	-0,21	-0,12
Groei nominale uurloonkosten (ondernemingen)	0,40	0,18	-0,70	-1,21	-0,87
	<i>Aan het einde van de periode</i>				
Werkgelegenheid (in duizendtallen)	3,73	2,99	15,73	21,92	18,09
Werkloosheidsgraad (Eurostat-definitie)	-0,05	-0,04	-0,21	-0,29	-0,24
Vorderingensaldo van de overheid (in % van het bbp)	-0,36	-0,34	-0,20	-0,24	-0,45
<i>pm Terugverdieneffect (in %)</i>	27	30	64	52	10
Overheidsschuld (in % van het bbp)	1,15	1,45	1,77	1,34	2,05

Verhoging van de overheidsconsumptie

Aangezien de overheidsconsumptie een bestedingscomponent is van het bbp, heeft de verhoging van de overheidsconsumptie⁷ een rechtstreekse impact op het bbp-niveau. De toename van de binnenlandse vraag wordt evenwel niet uitsluitend door de overheidsuitgaven verklaard. De stijging van het beschikbaar gezinsinkomen heeft een positieve impact op de particuliere consumptie en – meer geleidelijk – op de investeringen in woongebouwen. Bovendien drijft de hogere productie in de marktsector de bedrijfsinvesteringen op. Na vijf jaar ligt het bbp 0,32 % hoger dan in het referentiescenario⁸, terwijl de initiële schok 0,5 % bedraagt. De toename van de binnenlandse vraag verhoogt immers ook de invoer, waardoor de positieve impact op het bbp beperkt wordt.

De jobcreatie is beperkt tot 3 700 eenheden na vijf jaar, aangezien de stijging van de lonen als gevolg van de toename van de activiteit en de inflatie tot substituties leiden ten nadele van de factor arbeid. De stijging van de arbeidskosten wordt gedeeltelijk doorgerekend in de productieprijzen en leidt tot 0,12 % bijkomende inflatie.

Alle categorieën van fiscale en parafiscale ontvangsten laten een hoger niveau (in miljard euro) optekenen ten opzichte van het referentiescenario. De primaire uitgaven stijgen ook ten opzichte van het referentiescenario; het grootste deel van de stijging van de overheidsuitgaven is uiteraard afkomstig van de initiële schok. De toename van de overheidsschuld als gevolg van de accumulatie van de tekorten leidt tot een stijging van de rentelasten. In totaal bedraagt de impact op het vorderingensaldo -0,36 % van het bbp, wat overeenstemt met een terugverdieneffect⁹ van 27 %.

Verhoging van de sociale uitkeringen

Een stijging van de sociale uitkeringen aan de gezinnen¹⁰ verhoogt rechtstreeks de koopkracht van de begunstigden en heeft dus een gunstige impact op de particuliere consumptie en op de investeringen

⁷ De schok van 0,5 % van het bbp wordt hier toegepast op de netto-aankoop van goederen en diensten.

⁸ Het gecumuleerd groeivershil dat gerapporteerd wordt in Tabel 2 komt neer op het meten van het verschil tussen het niveau van een variabele in het alternatief scenario en het niveau van die variabele in het referentiescenario, uitgedrukt in procent van het niveau in het referentiescenario.

⁹ Het terugverdieneffect wordt hier gedefinieerd als het verschil in euro tussen het bedrag van de initiële schok en de budgettaire kost na vijf jaar (dus na verrekening van de afgeleide effecten), uitgedrukt in procent van de initiële schok.

¹⁰ Zie BASSILIÈRE et al. (2018) voor de precieze modaliteiten.

in woongebouwen. De verbeterde binnenlandse afzetmogelijkheden geven een impuls aan de bedrijfsinvesteringen. Rekening houdend met een toename van de invoervraag, ligt het bbp in volume na vijf jaar 0,16 % hoger dan in het referentiescenario. De jobcreatie bedraagt dan 3 000 personen. De inflatie en de werkloosheidsgraad worden nauwelijks beïnvloed en de stijging van de lonen blijft beperkt tot 0,18 %.

De fiscale en parafiscale ontvangsten laten een hoger niveau optekenen dan in het referentiescenario. De stijging van de particuliere consumptie leidt tot meer indirecte belastingen, terwijl de ontvangsten uit de personenbelasting ook stijgen, aangezien een deel van de verhoging van de sociale uitkeringen aan de gezinnen de belastbare basis van de personenbelasting doet stijgen. De primaire uitgaven stijgen ook en het grootste deel van die stijging is afkomstig van de initiële schok op de sociale uitkeringen. Na verrekening van de bijkomende rentelasten bedraagt de impact op het vorderingensaldo -0,34 % van het bbp, wat overeenkomt met een terugverdieneffect van 30 %.

Btw-verlaging op de particuliere consumptie

Een btw-verlaging op de particuliere consumptie ¹¹ heeft een rechtstreekse impact op het consumptieprijspeil (daling van 1,16 % na vijf jaar), wat de koopkracht van de gezinnen en dus hun consumptie en investeringen ondersteunt. De toename van de economische activiteit die daaruit volgt stimuleert ook de bedrijfsinvesteringen. Na vijf jaar bedraagt het gecumuleerd verschil van de groeivoeten van het bbp 0,17 %.

De stijging van het beschikbaar gezinsinkomen is ook het gevolg van de positieve impact van de maatregel op de werkgelegenheid, aangezien bijna 16 000 banen worden gecreëerd na vijf jaar. De daling van de nominale uurloonkosten ten opzichte van het referentiescenario (die te wijten is aan de lagere indexering, ondanks de daling van de werkloosheidsgraad) leidt tot een arbeidsintensievere economische activiteit, wat een daling van de productiviteit per gepresteerd uur impliceert.

De sterke daling van het algemene prijspeil en de geringere toename in nominale termen van de verschillende ontvangsten- en uitgavencategorieën die daaruit voortvloeit, hebben een impact op de overheidsfinanciën. Aan de ontvangstenzijde is er een forse daling van de indirecte belastingen ten opzichte van het referentiescenario, wat uiteraard het gevolg is van de verlaging van de btw-voet. De door de gezinnen betaalde directe belastingen vallen eveneens terug. Het positief effect van de werkgelegenheids groei wordt immers ruimschoots tenietgedaan door het negatief effect van de lagere indexering van de inkomens. Hetzelfde fenomeen doet zich voor op het niveau van de socialezekerheidsbijdragen.

De overheidsuitgaven dalen ook zeer sterk. Die daling is het gevolg van de lagere indexering van de geïndexeerde overheidsuitgaven en de daling van de werkloosheid. Wanneer de stijging van de rentelasten verrekend is, bedraagt de impact op het vorderingensaldo -0,20 % van het bbp, wat neerkomt op een terugverdieneffect van 64 %. De grotere impact op de overheidsschuld in vergelijking met de vorige varianten – uitgedrukt in % van het bbp – is afkomstig van het noemereffect dat verklaard wordt door de daling van de bbp-deflator.

¹¹ Het impliciete btw-tarief van de verschillende categorieën van goederen en diensten wordt evenredig verlaagd.

Algemene verlaging van de werkgeversbijdragen

Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen in de marktsector¹² stimuleert rechtstreeks en onrechtstreeks de jobcreatie. De verlaging van de loonkosten beïnvloedt rechtstreeks de relatieve prijzen van de productiefactoren, wat leidt tot een substitutie-effect in het voordeel van de factor arbeid. Daarnaast zorgt de maatregel ook onrechtstreeks voor meer werkgelegenheid via een toename van de economische activiteit. Meer werkgelegenheid verhoogt immers het beschikbaar inkomen van de gezinnen, wat leidt tot meer particuliere bestedingen. Bovendien maakt de verlaging van de werkgeversbijdragen het mogelijk voor de werknemers om in het kader van het onderhandelingsproces met de werkgevers een stijging van de brutolonen te verkrijgen ten opzichte van het referentiescenario. Dat fenomeen versterkt dus de rechtstreekse impact op de koopkracht van de werknemers, maar zet een rem op de substitutie ten voordele van de factor arbeid en dus op de jobcreatie. De daling van de arbeidskosten zorgt ook voor een neerwaartse druk op de binnenlandse prijzen, wat de competitiviteit van de Belgische producten in het buitenland versterkt. Tot slot verhoogt de maatregel de winstgevendheid van de ondernemingen. Na vijf jaar is het bbp met 0,13 % gestegen en de werkgelegenheid met 22 000 personen.

Binnen de overheidsontvangsten wordt slechts een klein deel van de terugverdieneffecten verkregen via de sociale bijdragen (dankzij nieuwe arbeidsplaatsen), aangezien het grootste deel afkomstig is van de toename van de directe belastingen die door de gezinnen en ondernemingen worden betaald. De belangrijkste uitgavenverminderingen zijn toe te schrijven aan de daling van de overdrachten van de sociale zekerheid (daling van de werkloosheidsuitkeringen) en aan de daling van de geïndexeerde uitgaven. Het vorderingensaldo van de overheid – dus met inbegrip van de rentelasten – daalt met 0,24 % van het bbp, wat overeenkomt met een terugverdieneffect van 52 %.

Verlaging van de personenbelasting

Een verlaging van de personenbelasting verrekend via een vermindering van de bedrijfsvoorheffing heeft een rechtstreekse positieve impact op de koopkracht van de werknemers. Die impact is enigszins groter dan in het geval van een verhoging van de sociale uitkeringen waar een deel van de inkomensstijging terugvloeit naar de overheid omdat de belastbare basis van de personenbelasting groter wordt. De verlaging van de personenbelasting heeft dus een gunstige impact op de particuliere consumptie en op de investeringen in woongebouwen. De belastingverminderingen hebben ook als gevolg dat ze de looneisen van de werknemers en uiteindelijk de stijging van de brutolonen temperen, wat de impact op het beschikbaar gezinsinkomen enigszins afzwakt. Na vijf jaar dalen de nominale loonkosten met 0,87 %, wat leidt tot substituties ten voordele van de factor arbeid en een gunstige impact heeft op de uitvoer. In totaal stijgt het bbp met 0,23 % ten opzichte van het referentiescenario en stijgt de werkgelegenheid met 18 000 personen.

De tragere groei van de brutolonen resulteert ook in een daling van de sociale bijdragen en een daling van de ontvangsten uit de personenbelasting die groter is dan de initiële daling. De overige fiscale ontvangsten (indirecte belastingen en vennootschapsbelasting) stijgen. De daling van de primaire uitgaven is hoofdzakelijk te danken aan de daling van de sociale uitkeringen en de geïndexeerde

¹² De impliciete werkgeversbijdragevoeten van de bedrijfstakken van het model worden proportioneel verminderd.

uitgaven, terwijl de rentelasten stijgen. In totaal is de achteruitgang van het vorderingensaldo aanzienlijk en bedraagt die 0,45 % van het bbp, of een terugverdieneffect van slechts 10 %.

2.4. De beperkingen van het model

Het HERMES-model werd ontwikkeld om middellangetermijnvooruitzichten en -analyses voor de Belgische economie op te stellen. Op basis daarvan werd een aantal keuzes gemaakt die men voor ogen moet houden om de resultaten van het model correct te interpreteren.

Ondanks het hoofdzakelijk macro-economische karakter van het model, kenmerkt het zich door een sterke mate van desaggregatie. De totale productie wordt geleverd door vijftien bedrijfstakken, terwijl de particuliere consumptie wordt opgesplitst in zestien grote categorieën van goederen en diensten, waarvan sommige nog verder worden opgesplitst om, bijvoorbeeld, de accijnzen per product te kunnen berekenen. De coherentie tussen de vraag en de productie wordt verzekerd door het gebruik van input-outputtabellen. Ondanks dat detail is het niet mogelijk om enkel met het model een antwoord te geven op enkele heel specifieke vragen. Het model maakt bijvoorbeeld geen onderscheid tussen verschillende gezinstypes waardoor het dus niet mogelijk is om de herverdelende effecten van een maatregel te becijferen. Daarenboven is het model niet geschikt om een idee te geven van de impact op grensoverschrijdende aankopen bij forse aanpassingen van accijnzen of btw-voeten. Daarnaast speelt de evolutie van de relatieve aantrekkelijkheid van België geen rol bij het bepalen van het investeringsniveau van de ondernemingen.

De aard van het model impliceert dat de economische activiteit hoofdzakelijk wordt bepaald door de vraag en dat de productie zich daaraan aanpast. Dat heeft tot gevolg dat de resultaten van het model slechts relevant zijn op korte en middellange termijn (vijf tot zes jaar). Technologische vooruitgang wordt in het model als exogeen beschouwd. Onder die hypothese hebben overheidsmaatregelen geen rechtstreekse invloed op de totale factorproductiviteit. Het arbeidsaanbod is ook exogeen en is dus niet onderhevig aan conjunctuurschommelingen of economische beleidsmaatregelen.¹³ Op basis van dat kenmerk kan worden verondersteld dat aan elke toename van de vraag naar arbeid, eventueel getemperd door de loonstijging die ze teweegbrengt, kan worden voldaan met het bestaande aanbod¹⁴. Aangezien het model geen onderscheid maakt tussen de verschillende soorten kwalificaties en beroepen, kunnen geen specifieke tekorten op de arbeidsmarkt worden geïdentificeerd.

Net zoals alle econometrische modellen weerspiegelt de waarde van de coëfficiënten het waargenomen gedrag over de schattingsperiode. Het prospectieve gebruik van het model veronderstelt dus dat het vroegere gedrag geldig blijft in de nabije toekomst. Bovendien leiden de econometrische vergelijkingen tot projecties die robuuster worden naarmate de waarden van de exogene variabelen dicht bij het historische gemiddelde liggen. Het model wordt met andere woorden minder nauwkeurig in het geval van minder vaak voorkomende schokken.

¹³ Zoals duidelijk wordt in hoofdstuk 3, wordt bij het opstellen van de economische vooruitzichten de impact van belangrijke maatregelen op het arbeidsaanbod exogeen verrekend. Een dergelijke aanpak impliceert dat er hypothesen moeten opgesteld worden op basis van inzichten van experts.

¹⁴ Elke stijging van de werkgelegenheid vertaalt zich dus in een even grote afname van het aantal werklozen.

3. Uitwerking van het referentiescenario

3.1. Inleiding

Een keer per jaar, in principe in juni, publiceert het FPB zijn economische vooruitzichten voor België over een horizon van zes jaar. Sinds 2014 maakt het FPB in maart een voorlopige versie van die vooruitzichten om het Stabiliteitsprogramma en het Nationaal Hervormingsprogramma voor te bereiden, die in april bij de Europese Commissie moeten worden ingediend.

Voor de voorlopige versie van de vooruitzichten steunt het eerste jaar (jaar t) van de projectie op de kortetermijnvooruitzichten die het FPB opstelt in het kader van het Instituut voor de Nationale Rekeningen, namelijk de economische begroting van februari. De economische begroting van juni dient als uitgangspunt voor de eerste twee jaren (t en $t+1$) van de definitieve versie van de economische vooruitzichten. De vooruitzichten voor de daaropvolgende jaren moeten worden gezien als een projectie die het mogelijk maakt een toekomst 'bij ongewijzigd beleid' van de Belgische economie te schetsen en de nadruk te leggen op de economische onevenwichten die op middellange termijn kunnen ontstaan of aanhouden.

3.2. Methodes en instrumenten

Het centrale instrument dat wordt gebruikt om die vooruitzichten te maken is het macrosectoraal model HERMES dat uitvoerig werd voorgesteld in hoofdstuk 2. Alvorens het model kan worden gesimuleerd, moeten het toekomstig verloop van de zogenaamde exogene variabelen worden opgesteld. Die variabelen die buiten het model worden bepaald en niet interageren met dat model, betreffen in hoofdzaak de internationale omgeving, de sociaaldemografische context en het economisch beleidskader. Om de waarden van de exogene variabelen te bepalen, dient gebruik te worden gemaakt van een hele reeks methodes die losstaan van het HERMES-model. Die fase is uiteraard cruciaal en bepaalt in belangrijke mate de kwaliteit van de projectie.

Hierna volgt een overzicht van die verschillende methodes.

De internationale omgeving

De internationale omgeving van de vooruitzichten bestaat uit een geheel van hypothesen die afkomstig zijn van verschillende bronnen. Voor het lopende jaar en het volgende jaar zijn de groeivooruitzichten voor de handelspartners van België hoofdzakelijk gebaseerd op de vooruitzichten van de Europese Commissie, die indien nodig worden geactualiseerd op basis van de vooruitzichten gepubliceerd door Consensus Economics. Voor de daaropvolgende jaren is de belangrijkste bron het middellangetermijnsceario van de 'World Economic Outlook' gepubliceerd door het IMF.

De hypothesen voor oliepijzen, wisselkoersen en rentevoeten voor de eerste twee jaren zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen. Vanaf het derde jaar worden technische hypothesen gehanteerd.

De bevolkingsvooruitzichten

Aan het begin van elk jaar actualiseert het FPB, in samenwerking met de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie (Statbel), zijn bevolkingsvooruitzichten voor België. Het gehanteerde model is gebaseerd op de componentenmethode. Het betreft bijgevolg een iteratief model dat, op basis van de laatste observatie per leeftijd, geslacht en nationaliteit, de hypothesen met betrekking tot de vruchtbaarheid, het sterftecijfer en de (interne en internationale) migraties toepast om de bevolking op 31 december van het betrokken jaar te berekenen. De methodologie die het mogelijk maakt de hypothesen te definiëren voor elke component, maakt integraal deel uit van het demografisch model¹⁵. Het model projecteert de bevolking per leeftijd en geslacht voor elk arrondissement.

Het arbeidsaanbod

Op basis van de bevolkingsvooruitzichten wordt het arbeidsaanbod berekend aan de hand van een afzonderlijke module¹⁶. De module berekent de evolutie van het arbeidsaanbod volgens een bottom-upbenadering, per leeftijd, geslacht en woonplaats (in drie gewesten). Voor elk van de basiscellen wordt de verwachte demografische evolutie gekoppeld aan een projectie van de overeenkomstige activiteitsgraad. De projectie van de activiteitsgraden is gebaseerd op een cohorteloga, waardoor sociologische fenomenen in hun totaliteit kunnen worden gevat zoals, bijvoorbeeld, de toenemende participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt. De projectie per cohorte extrapoleert vooral bestaande trends, maar houdt ook rekening met belangrijke maatregelen (bijvoorbeeld het verhogen van de vervroegde pensioenleeftijd of de verstrenging van de loopbaanvoorwaarde). Bovendien wordt simultaan een projectie uitgevoerd van de voornaamste stelsels van gesubsidieerde uittreding uit de arbeidsmarkt (niet-werkzoekende werklozen met bedrijfstoelage, oudere niet-werkzoekende werklozen, loopbaanonderbreking en voltijds tijdskrediet) die rekening houdt met zowel structurele als conjunctuurinvloeden.

De sociale zekerheid

Voor het lopende jaar en het daaropvolgende jaar gebeurt de raming van de ontvangsten en uitgaven en de integratie van de discretionaire beslissingen via een gedetailleerde analyse van de jaarbegrotingen en via de omzetting ervan in de ESR-definities. Voor de latere jaren vloeien – aan de ontvangstenzijde – de werkgeversbijdragen voort uit het model dat de loonvorming bepaalt (zie verder) en wordt – aan de uitgavenzijde – voor de pensioenuitgaven gebruik gemaakt van specifieke modellen¹⁷. Het model dat het aantal pensioengerechtigden bepaalt, splitst ze op per statuut (loontrekkende, ambtenaar, zelfstandige), geslacht en leeftijd (of leeftijdsgroep). Voor elke pensioenregeling berekent een model het gemiddelde pensioenbedrag met een gedetailleerde berekening van het pensioenbedrag van de nieuwgepensioneerden en rekening houdend met de vergrijzing van de huidige generaties gepensioneerden. Elk model steunt op de berekeningsregels en de gedragingen eigen aan elke regeling.

¹⁵ Voor een gedetailleerde presentatie van de projectiemethodologie van het sterftecijfer, zie PAUL (2009), van de internationale migratie, zie VANDRESSE (2015) en van de interne migratie, zie VANDRESSE (2016).

¹⁶ Zie FASQUELLE *et al.* (2012) voor een volledige presentatie van de module.

¹⁷ Zie FASQUELLE *et al.*, *op. cit.*

De evolutie van het aantal begunstigden van een uitkering voor arbeidsongeschiktheid komt uit een model dat gebaseerd is op een cohortlogica dat de toetredingskansen tot primaire ongeschiktheid en invaliditeit en de kans op handhaving in invaliditeit bevat.

De rest van de sociale zekerheid, zowel op het niveau van de uitgaven (acute en langdurige gezondheidszorg, werkloosheidsuitkeringen, arbeidsongevallen, beroepsziekten) als op het niveau van de ontvangsten (werknemersbijdragen, overdrachten van andere beleidsniveaus, alternatieve financiering), wordt endogeen bepaald in het HERMES-model.

Overheidsfinanciën

De overheidsuitgaven hangen relatief weinig af van economische parameters (behalve van de inflatie) en hebben dus vooral een exogeen karakter, met uitzondering van de rentelasten, bepaalde sociale uitgaven (zoals de werkloosheidsuitgaven) en de meeste overdrachten tussen beleidsniveaus. Voor de federale en gefedereerde overheden gebeurt de uitgavenraming en de integratie van de discretionaire beslissingen via een gedetailleerde analyse van de jaarlijkse begrotingen en via de omzetting ervan in ESR-termen. Op middellange termijn resulteert de uitgavenprojectie – afhankelijk van de beschikbare informatie - uit de vertaling van de meerjarenramingen van de verschillende overheden naar nationale rekeningen, uit een *ad-hoc*-kwantificering van de aangekondigde maatregelen of, bij gebrek daaraan, uit door het FPB opgestelde hypothesen (zoals bijvoorbeeld de extrapolatie van de trend van de laatste jaren). Voor de primaire uitgaven van de lagere overheid is de methode verschillend. Gezien het grote aantal actoren is het onmogelijk om zich te baseren op de begrotingen. Het in het verleden waargenomen gedrag wordt geëxtrapoleerd, waarbij de impact van de genomen beslissingen door de overige beleidsniveaus maximaal wordt geïntegreerd.

Net zoals de uitgaven zijn de voornaamste niet-fiscale ontvangsten vrijwel exogeen en vertaalt de projectie ervan zo goed mogelijk de beslissingen, rekening houdend met de mate van nauwkeurigheid van de informatie in de begrotingen of de regeringsverklaringen. De discretionaire maatregelen met betrekking tot de fiscale en parafiscale ontvangsten worden opgenomen op basis van de kwantificering van de federale regering en de gewestregeringen zonder rekening te houden met afgeleide effecten of op basis van de eigen raming van het FPB aan de hand van parameters die worden uiteengezet in de wetgeving of gegevens van overheidsinstanties. Het resultaat na simulatie van het model houdt uiteraard wel rekening met de evolutie van de belastbare basis.

Loonvorming in de marktsector

Voor het lopende jaar en – in voorkomend geval – het volgende jaar weerspiegelt de evolutie van de brutolonen vóór indexering in de marktsector de toepassing van het interprofessioneel akkoord (IPA). Bij gebrek aan vooruitzichten m.b.t. de buitenlandse lonen in de privésector is de evolutie van de arbeidskosten – en daarvan afgeleid de brutolonen – voor de daaropvolgende jaren gebaseerd op de traditionele determinanten van de economische theorie (productiviteit, werkloosheidsgraad, fiscaliteit). Daarbij wordt verondersteld dat de mechanismen en motieven die de gemiddelde loonvorming in het verleden hebben bepaald, richtinggevend blijven voor de toekomst. De resultaten van de econometrische loonvergelijking worden – in de mate van het mogelijke – evenwel gecorrigeerd aan de hand van de bepalingen van de wet op het concurrentievermogen van 2017.

3.3. Het simulatieproces van het HERMES-model

Tijdens een eerste vergaderingenronde worden de hypothesen met betrekking tot de internationale omgeving, de arbeidsmarkt, de overheidsfinanciën en de sociale zekerheid onder de loep genomen. Wanneer die hypothesen gefinaliseerd zijn (zie afdeling 3.2), worden ze als exogene variabelen ingevoerd in het HERMES-model. Het model wordt vervolgens gesimuleerd, maar voor het lopende jaar (en het volgende jaar in de definitieve versie van juni) wordt de waarde van bepaalde endogene variabelen bijgestuurd om ze in lijn te brengen met de vooruitzichten van de economische begroting¹⁸. Een dergelijke benadering wordt verantwoord door het feit dat die laatste conjunctuurgebonden gegevens bevat (inclusief de meest recente statistieken van de kwartaalrekeningen) die niet voorkomen in het HERMES-jaarmodel. Het resultaat van die eerste simulatie wordt vervolgens onderzocht door de verschillende thematische equipes en besproken tijdens een tweede vergaderingenronde. Indien nodig worden er correcties en aanpassingen aangebracht aan het HERMES-model en wordt een laatste simulatie uitgevoerd.

Die definitieve versie garandeert een perfecte overeenstemming (in de zin van het model) tussen het geheel van de exogene variabelen en die van het model. Het macro-economische scenario is dus afhankelijk van het gekozen internationale en sociaaldemografische scenario en kan dienen als referentie om de specifieke impact van een alternatief internationaal of sociaaldemografisch scenario te evalueren. Aangezien de vooruitzichten bovendien worden opgesteld bij ongewijzigd beleid – d.w.z. dat alleen de besliste begrotingsmaatregelen worden opgenomen – kan het scenario ook als referentie dienen om de specifieke impact van een of meer bijkomende maatregelen te evalueren, zoals beschreven in afdeling 2.3.

3.4. De economische vooruitzichten van juni 2018

De macro-economische impact tegen het einde van de legislatuur van alle door de politieke partijen voorgestelde maatregelen zal worden voorgesteld ten opzichte van een referentiescenario. Daartoe zal de voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2019-2024'¹⁹ worden gebruikt als referentiescenario. De impact van de voorgestelde maatregelen zal dus worden berekend aan de hand van een alternatieve simulatie waarin de waarden van de exogene variabelen die overeenstemmen met de maatregelen worden ingevoerd vanaf 2020²⁰. Naar analogie met de voorgestelde resultaten in tabel 2 van afdeling 2.3, kunnen de resultaten van deze alternatieve simulatie vervolgens worden uitgedrukt als verschil ten opzichte van het referentiescenario. De resultaten van het alternatieve scenario kunnen ook in absolute termen worden weergegeven om na te gaan of een doelstelling – bijvoorbeeld met betrekking tot het begrotingssaldo of de werkgelegenheidsgraad – wordt bereikt.

¹⁸ Deze 'calage' oefening bestaat erin aanpassingsvariabelen in te voeren in bepaalde modelvergelijkingen zodat de maartversie van de vooruitzichten de voorspellingen voor het jaar t van de economische begroting reproduceren en de definitieve versie van de vooruitzichten de voorspellingen voor de jaren t en $t+1$ uit de economische begroting respecteert.

¹⁹ Zoals beschreven in de inleiding wordt de voorlopige versie van de vooruitzichten doorgaans gefinaliseerd in de loop van maart. In 2019 zal die publicatie beschikbaar zijn op 15 februari om aan het begin van het doorrekeningsproces van de verkiezingsprogramma's te beschikken over een referentiescenario.

²⁰ Het lijkt immers realistisch om te veronderstellen dat de nieuwe maatregelen ten vroegste vanaf januari 2020 in werking zullen treden.

Als prefiguratie van de economische vooruitzichten die in februari 2019 zullen worden opgesteld, worden hieronder de belangrijkste resultaten van de vooruitzichten van juni 2018²¹ voorgesteld. Terwijl de gepubliceerde versie de periode 2018-2023 bestrijkt, heeft de onderstaande tabel betrekking op de periode 2020-2024²². Dat is de periode waarvoor de macro-economische impact van de maatregelen van de partijen zal worden berekend.

Tabel 3 Voornaamste resultaten van de Economische vooruitzichten van juni 2018

	2020	2021	2022	2023	2024	Gemiddelde 2020-2024
Bbp-groei	1,6	1,4	1,3	1,2	1,3	1,4
Inflatie (NICP)	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Groei nominale uurloonkosten (ondernemingen)	2,3	2,7	2,8	2,6	2,6	2,6
Werkgelegenheid (verandering in duizendtallen)	45,7	35,1	31,2	30,3	29,2	34,3
Werkloosheidsgraad (Eurostat-definitie)	6,1	5,8	5,5	5,1	4,7	5,4
Vorderingensaldo van de overheid (% van het bbp)	-1,7	-1,7	-1,7	-1,8	-1,7	-1,7
Overheidsschuld (in % van het bbp)	100,2	99,5	98,6	98,0	97,4	98,7

De volumegroei van het bbp zou in 2020 nog 1,6 % bedragen, maar vervolgens vertragen tot 1,3 % tegen 2024 doordat de Europese economische groei wordt afgeremd door de vergrijzing van de bevolking. De inflatie – gemeten als de groei van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen – zou zich stabiliseren op ongeveer 1,7 % over heel de periode met een jaarlijkse groei van de uurloonkosten van gemiddeld 2,6 %.

Met een productiviteitsgroei die schommelt tussen 0,7 % en 0,8 % in de marktsector en een relatief lage werkgelegenheidscreatie in de non-profitsector (gemiddeld 0,4 % per jaar) wordt de dynamiek van de werkgelegenheid bepaald door de bbp-groei. De werkgelegenheidscreatie zou verzwakken van 46 000 personen in 2020 tot 29 000 personen in 2024. Gezien de zwakkere toename – en de lichte daling vanaf 2023 – van de beroepsbevolking, bereikt de werkloosheidsgraad aan het einde van de periode zijn laagste niveau sinds het midden van de jaren 70.

Het overheidstekort schommelt – bij ongewijzigd beleid – rond 1,7 % van het bbp en situeert zich vooral op het niveau van Entiteit 1 (federale overheid en sociale zekerheid). Het uitblijven van een verbetering wordt hoofdzakelijk verklaard door een nog steeds sterke dynamiek van de pensioen- en gezondheidsuitgaven ondanks de reeds genomen maatregelen en door het geleidelijk stilvallen van de daling van de rentelasten (in procent van het bbp). Bijkomende budgettaire maatregelen zullen nodig zijn om het tekort verder terug te dringen, zodat kan worden voldaan aan de vereisten van het Europese stabiliteits- en groeipact. De in 2015 ingezette daling van de schuldgraad zou zich voorzetten, maar in een trager tempo zodat die pas in 2021 onder de grens van 100 % van het bbp zou uitkomen en zou dalen tot 97,4 % in 2024.

²¹ Zie FEDERAAL PLANBUREAU (2018).

²² De resultaten voor 2024 hebben dus geen 'officieel' karakter, maar werden hier toegevoegd om zo goed mogelijk overeen te stemmen met de simulatieperiode die zal worden gebruikt in 2019. De stabiliteit van de resultaten op middellange termijn zorgt ervoor dat die toevoeging geloofwaardig is.

Bibliografie

- BASSILIÈRE, D., BAUDEWYNS, D., BOSSIER, F., BRACKE, I., LEBRUN, I., STOCKMAN, P. en WILLEMÉ, P. (2013), *A new version of the HERMES model - HERMES III*, Working Paper 13-13, Brussel, Federaal Planbureau.
- BASSILIÈRE, D., DOBBELAERE, L. en VANHOREBEEK, F. (2018), *De werking van het HERMES-model - Een beschrijving aan de hand van een aantal beleidsvarianten*, Working Paper 10-18, Brussel, Federaal Planbureau.
- FEDERAAL PLANBUREAU, Economische vooruitzichten 2018-2023.
- FASQUELLE, N., HENDRICKX, K., JOYEUX, C. en LEBRUN, I. (2012), *The methodology developed by the Federal Planning Bureau to produce long-term scenarios*, Working Paper 5-12, Brussel, Federaal Planbureau.
- PAUL, J-M. (2009), *Prospectieve sterftequotiënten per geslacht en uniseks*, Working Paper 18-09, Brussel, Federaal Planbureau.
- VANDRESSE, M. (2015), *Een modellering van de toekomstige evolutie van de internationale migratie voor België*, Working Paper 02-15, Brussel, Federaal Planbureau.
- VANDRESSE, M. (2016), *Projection of internal migration based on migration intensity and preferential flows*, Working Paper 10-16, Brussel, Federaal Planbureau.